

Näringsutskottets betänkande

1982/83:6

om export av farliga produkter

Ärendet

I detta betänkande behandlas
dels en motion om regler för export av farliga maskiner och processer,
dels en motion om internationell handel med hälsovådliga varor.

Motionerna

Yrkanden

De motioner som behandlas här är följande:

1981/82:1592 av Olof Palme m. fl. (s), såvitt gäller hemställan (1) att riksdagen enligt motion 1981/82:1589 [där motiveringen anges] hos regeringen begär utredning om regler för export av farliga maskiner och processer,

1981/82:1935 av Pär Granstedt m. fl. (c), vari hemställs att riksdagen uttalar sig för att Sverige i FN och andra internationella sammanhang skall verka för regler som motverkar handel med i i-länderna förbjudna vådliga kemikalier och farliga farmaceutiska produkter och i övrigt fastlägger normer för marknadsföring av varor som kan vara hälsovådliga.

Motion 1981/82:1592 har i övrigt behandlats i näringsutskottets betänkande NU 1981/82:33 (punkt 22).

Motivering

I den socialdemokratiska partimotionen 1981/82:1592 begärs en utredning om regler för export av farliga maskiner och processer. Enligt motionärerna förekommer det att maskiner som av säkerhetsskäl har förbjudits i Sverige exporteras till u-länder. Detta betyder att vi exporterar våra arbetsmiljöproblem på ett icke acceptabelt sätt, anför motionärerna. De betonar vikten av att svensk export upprätthåller god kvalitet från arbetarskyddssynpunkt. Särskilt angeläget är det, säger motionärerna, att produkter som exporteras från Sverige uppfyller de krav som har uppställts i internationella överenskommelser om arbetarskyddet, såsom ILO-konventioner, vilka Sverige har ställt sig bakom.

I motion 1981/82:1935 (c) anför att UNICEF har beräknat att bortåt en miljon barn dör i u-länderna varje år av näringsbrist, diarréer och infektioner

som har sin grund i de stora barnmatsindustriernas skrupelfria metoder när det gäller att saluföra sina produkter. Motionärerna erinrar om att Världshälsoorganisationen (WHO) år 1981 har antagit riktlinjer för marknadsföring av bröstmjölk ersättningar och spädbarnsmat. Det har, säger de, visat sig vara svårt att få de multinationella företagen att acceptera och tillämpa riktlinjerna. Saluförsel i u-länder av i flertalet i-länder förbjudna eller starkt reglerade vådliga kemikalier och farmaceutiska produkter är en annan allvarlig fråga, anför motionärerna. Bl. a. har, säger de, uppmärksamats hur multinationella företag sålt farliga magmediciner och bekämpningsmedel i u-länder. Det är nödvändigt att ett system upprättas för utbyte av information länder emellan. Internationella uppföranderegler för de multinationella företagens verksamhet inom området måste antas. Dessa föreslås vara bindande och försedda med sanktionsbestämmelser.

Gällande svenska bestämmelser m. m.

Lagregler och myndigheter

Handel inom Sverige med hälso- och miljöfarliga varor regleras genom lagen (1973:329) om hälso- och miljöfarliga varor samt kungörelsen (1973:334) om hälso- och miljöfarliga varor. Tillsynsmyndighet är produktkontrollnämnden. I här nämnda författningar finns inget förbud mot export av varor som inte får saluföras i Sverige, utan det faller på importlandet att lagstifta om eventuella restriktioner.

Enligt förordningen (1975:346) om miljöfarligt avfall får sådant avfall utföras ur riket endast av Svensk Avfallskonvertering AB (SAKAB) eller av den som har erhållit särskilt tillstånd.

I övrigt finns lagstiftning riktad mot farliga varor på en rad områden. Den tar delvis sikte på att skydda speciella grupper, såsom konsumenter och arbetstagare. Delvis avser den mera allmänna intressen, t. ex. på miljövårdsområdet. Som exempel på sådan lagstiftning kan nämnas läkemedelsförordningen (1962:701), livsmedelslagen (1971:511), marknadsföringslagen (1975:1418) och arbetsmiljölagen (1977:1160).

Enligt läkemedelsförordningen (1962:701) får läkemedel (farmaceutisk specialitet) inte försälas i Sverige utan att det är registrerat hos socialstyrelsen. Registrering får ske först efter det att läkemedlet har befunnits ändamålsenligt.

I arbetsmiljölagen (1977:1160) regleras vad den som överlåter maskin, redskap etc. har att iaktta. Den som tillverkar, importerar, överlåter eller upplåter dylika anordningar skall se till att de erbjuder betryggande säkerhet mot ohälsa och olycksfall när de avlämnas för att tas i bruk eller utställas till försäljning eller i reklamsyfte. Om det är av särskild betydelse från skyddssynpunkt kan regeringen eller, efter regeringens bestämmande, arbetarskyddsstyrelsen föreskriva förbud att använda vissa arbetsprocesser,

arbetsmetoder eller anordningar. Lagen gäller bara i Sverige och kan således inte tillämpas vid export till andra länder. Samma förhållanden gäller för föreskrifter som har utfärdats med stöd av lagen.

Enligt marknadsföringslagen (1975:1418) kan marknadsdomstolen förbjuda försäljning till konsument av varor som på grund av sina egenskaper medför särskild risk för skada på person eller egendom. Fråga om förbud upptas till behandling i marknadsdomstolen efter ansökan av konsumentombudsmannen (KO). I fall som inte är av större vikt får KO utfärda förbudsföreläggande.

Flera myndigheter är, vilket delvis framgår av den tidigare redogörelsen, engagerade i arbetet med produktsäkerhet. Till dem hör arbetarskyddsverket, naturvårdsverket, produktkontrollnämnden, socialstyrelsen, konsumentverket/KO, marknadsdomstolen och livsmedelsverket.

Arbetarskyddsverket är central myndighet för arbetarskydds- och arbetstidsfrågor. Verket har till huvuduppgift att utarbета föreskrifter med stöd av arbetsmiljölagen (1977:1160), att utöva tillsyn på arbetsplatserna samt att bedriva forskning och utbildning. Det medverkar också i olika former av arbete som syftar bl. a. till nationell och internationell harmonisering av regler om tekniska anordningar, ämnen och material som har anknytning till arbetsmiljön. Internationellt samarbete i övrigt på arbetarskyddsområdet äger rum med myndigheter i bl. a. de nordiska länderna samt Förbundsrepubliken Tyskland och Amerikas förenta stater.

Statens naturvårdsverk är central förvaltningsmyndighet för ärenden om naturvård, i den mån sådana ärenden inte ankommer på annan statlig myndighet. Till verkets förvaltningsområde hör även ärenden enligt miljöskyddslagen (1969:387, ändrad senast 1981:860) i den mån dessa inte ankommer på koncessionsnämnden för miljöskydd eller annan myndighet. Verket har tillsyn över efterlevnaden av lagen (1973:329) om hälso- och miljöfarliga varor (ändrad senast 1980:217) och i anslutning därtill meddelade föreskrifter, i den mån tillsynen inte ankommer på annan myndighet.

Till verket är produktkontrollnämnden knuten. Nämnden prövar frågor som avses i lagen om hälso- och miljöfarliga varor, i den mån prövningen inte ankommer på annan myndighet.

Socialstyrelsens läkemedelsnämnd avgör efter utredning av socialstyrelsens läkemedelsavdelning huruvida ett läkemedel får registreras, och därmed säljas på den svenska marknaden, eller ej. Bedömningen av registreringsansökningsen är ytterst omfattande och baseras bl. a. på detaljerade kliniska, farmakologiska, kemiska och toxikologiska undersökningar. Registreringsverksamheten finansieras av företagen genom anmälnings- och årsavgifter.

Efter det att en produkt har registrerats följs produktens kvalitet och medicinska egenskaper av socialstyrelsen. Kontroll av tillverkarens produk-

tions- och kontrollresurser sker såväl vid tillståndsgivning för produktion som vid återkommande inspektion av de olika leden.

Den medicinska kontrollen kan sägas vara inriktad dels på biverkningskontroll, dels på bedömning av produkternas medicinska värde. För biverkningsarbetet har en särskild läkemedelsbiverkningskommitté inrättats.

Konsumentverket är central förvaltningsmyndighet för konsumentfrågor och har till uppgift bl. a. att stödja konsumenterna och förbättra deras ställning på marknaden. I anslutning härtil fullgörs de uppgifter som enligt marknadsföringslagen (1975:1418) ankommer på konsumentombudsmannen.

Marknadsdomstolen handlägger bl. a. ärenden enligt marknadsföringslagen (1975:1418).

Statens livsmedelsverk är central förvaltningsmyndighet för livsmedelsfrågor.

Regeringen har under sommaren 1982 tillkallat en kommitté med uppdrag att utreda frågan om återkallelse av farliga varor. Ordförande är justitierådet Ingemar Ulvesson. Enligt direktiven (Dir. 1982:60) skall kommittén kartlägga innebörden av gällande rätt på olika produktområden i aktuellt hänseende. Vidare skall kommittén granska de praktiska erfarenheterna från hittillsvarande arbete hos de myndigheter som övervakar produktsäkerhet. Utifrån sina överväganden skall kommittén ta ställning till om nuvarande ordning behöver kompletteras med någon form av återkallelse av farliga varor. Om lagstiftning befins vara nödvändig skall förslag därom lämnas. Det erinras i direktiven om att OECD under år 1981 har rekommenderat medlemsländerna att bl. a. överväga lagstiftning på området. Kommittén skall i sitt arbete ta del av utländska erfarenheter. Handelspolitiska aspekter på frågan om återkallelse skall nog beaktas.

Synpunkter från arbetskyddsstyrelsen

Arbetskyddsstyrelsen har uppmärksammat motion 1981/82:1589 (s) i här aktuell del och i en promemoria anfört följande:

Styrelsen känner inte till att maskiner som förbjudits i Sverige systematiskt skulle ha exporterats till länder med lägre arbetsmiljökrav. Däremot är det inte ovanligt att företag säljer eller exporterar maskiner vars ekonomiska livslängd tagit slut.

Skärpta miljökrav kan medföra att en viss maskin måste byggas om för att fylla kraven. I ett sådant läge görs ingående ekonomiska beräkningar där nyinvestering vägs mot ombyggnad. Om nyinvestering bedöms fördelaktigare kan maskinen antingen säljas eller få någon alternativ användning där miljökraven uppnås till lägre kostnad.

Maskinen behöver således inte vara "farlig" bara för att den visar sig olösam i en viss produktion.

Beräffande "farliga" processer gäller i princip samma förhållanden. Ett

exempel på export av process är asbesttillverkningen i Lomma. När arbetsmiljökraven för asbest skärptes lades tillverkningen ner och utrustningen såldes till ett land där arbetsmiljökraven var lägre.

Internationellt samarbete inom arbetarskyddet

Internationella arbetsorganisationen (ILO)

Genom sin anslutning till Nationernas förbund år 1920 inträdde Sverige som medlem i Internationella arbetsorganisationen (ILO).

ILO:s beslutande församling – internationella arbetskonferensen – sammanträder i regel en gång per år. Ärenden på dagordningen kan föranleda beslut antingen om internationella konventioner, avsedda att ratificeras av organisationens medlemmar, eller om rekommendationer, avsedda att övervägas vid lagstiftning eller på annat sätt men utan den bindande karaktär som tillkommer en ratificerad konvention. Om beslutet är av mindre räckvidd eller huvudsakligen av formell innebörd, t. ex. då det gäller en begäran om utredning, brukar det ges formen av en resolution.

ILO:s normgivande verksamhet har efter hand kommit att täcka flera av de traditionella områdena för arbetarskyddet, såsom skyddsåtgärder vid olika slag av arbeten och maskiner, arbetstid och vilotid, arbete av kvinnor och minderåriga samt arbetarskyddstillsyn.

Riksdagen godkände senast våren 1982 vissa konventioner som har antagits av ILO (prop. 1981/82:166, SoU 1981/82:56, rskr 1981/82:447). I proposition 1981/82:166 (bilaga s. 57) finns en förteckning över instrument, dvs. konventioner och rekommendationer, avseende arbetarskydd och arbetsmiljö vilka har antagits av internationella arbetskonferensen sedan år 1919.

Arbetsmiljöutredningen har i sitt betänkande (SOU 1976:4) Internationella konventioner inom arbetarskyddet redogjort för huvudinnehållet i de konventioner och rekommendationer som anknyter till arbetarskydds- och arbetsmiljöområdet och som antagits av internationella arbetskonferensen under perioden 1919–1975. I detta sammanhang kan nämnas att konvention nr 119 från år 1963 avser maskinskydd (SOU 1976:4 s. 54).

Övriga organisationer

Europarådet har till uppgift bl. a. att främja samarbetet mellan medlemsländerna på de ekonomiska, kulturella, sociala och vetenskapliga områdena. Inom Europarådet har utarbetats en europeisk social stadga som år 1961 undertecknats av 13 länder, däribland Sverige. Stadgan har sedermera ratificerats av Sverige med förbehåll för vissa bestämmelser däri. Stadgan har till ändamål att levnadsstandarden skall höjas och de sociala förhållandena i medlemsstaterna förbättras. Genom stadgan åtar sig medlemsstaterna att föra en politik som kan effektivt förverkliga bl. a. principerna om rätt för alla

arbetstagare till säkra och hälsosamma arbetsförhållanden och rätt för kvinnor samt barn och ungdom till särskilt skydd i arbetet. Innebörden av åtagandet anges närmare i olika artiklar i stadgan.

I slutet av år 1973 har inom *Europeiska gemenskaperna (EG)* utarbetats ett miljöhandlingsprogram med riktlinjer för EG:s kommande engagemang inom arbetsmiljösektorn. I början av år 1974 har antagits ett socialt handlingsprogram som ger uttryck för organisationens ambitioner i fråga om förbättring av arbetsmiljön. Ett rådgivande utskott för säkerhet, hygien och hälsoskydd på arbetsplatserna har inrättats. EG har år 1975 antagit ett närmare handlingsprogram för organisationens verksamhet inom arbetsmiljöområdet.

FN:s ekonomiska kommission för Europa (ECE) tillkom år 1947. Medlemmar är europeiska medlemsstater och USA. En viktig uppgift för ECE är att främja handelsutbytet mellan de europeiska länderna. Detta sker bl. a. genom förberedelser för och utarbetande av överenskommelser om standardisering. ECE utgör även forum för samarbete på miljöområdet, särskilt rörande luftföroreningar.

Europeiska frihandelssammanslutningen (EFTA) har aktivt verkat för att undanröja tekniska handelshinder till följd av olika nationella bestämmelser. Särskild uppmärksamhet har därvid ägnats åt tryckkärl, lyftdon, jordbruksmaskiner och traktorer. Vidare har man inom EFTA sökt medverka till ett sådant besiktnings- och kontrollsystem att den provning och besiktning som utförs i exportlandet av ett auktoriserat organ kan godtas även med hänsyn till importlandets bestämmelser. En överenskommelse mellan myndigheter inom EFTA:s ursprungliga medlemsstater föreligger om visst godkännande av provning och besiktning av tryckkärl. Vid arbete med jordbruksmaskiner och traktorer finns sedan lång tid tillbaka fastställda regler. Säkerhetsföreskrifter finns även för förarhytter på traktorer. Sverige har hittills godkänt tre överenskommelser om ömsesidigt godkännande av provning, nämligen för tryckkärl, lyftdon samt traktorer och jordbruksmaskiner.

Världshälsoorganisationen (WHO) är sedan år 1948 FN:s fackorgan i hälsovårdsfrågor. WHO verkar för forskning, utbildning och information i nämnda frågor, anordnar sammanträden och seminarier i skilda ämnen samt sänder experter som rådgivare i hälso- och arbetshygieniska frågor till länder som så begär. Samarbetet mellan ILO och WHO sker systematiskt genom ILO/WHO-kommittén för yrkeshygien.

Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) har inom ramen för sina huvuduppgifter gjort insatser för standardisering och harmonisering i syfte att undvika snedvridning och diskriminering i den internationella konkurrensen. Rekommendationer har antagits avseende olika slag av maskiner och andra tekniska anordningar. År 1970 bildade OECD en miljökommitté som har tagit upp miljöproblem inom olika sektorsgrupper för bl. a. luft, vatten och kemiska ämnen, deras följdverkningar och kontrollåtgärder däremot. Inom OECD:s industrikommitté och

kommitté för sysselsättningsfrågor och sociala frågor har väckts förslag om och gjorts förberedelser för en närmare behandling av vissa spörsmål om den industriella miljön.

FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO) har i samarbete med ILO ägnat intresse åt arbetarskyddet inom skogsbruket, bl. a. genom utarbetande av en guide rörande arbetarskydd vid skogsarbete.

Internationella standardiseringsorganisationen (ISO) svarar för all internationell standardisering utom på elområdet. Svensk ISO-medlem är Sveriges standardiseringskommission (SIS), som har varit verksam sedan år 1922 och är centralorgan för standardiseringen i vårt land.

Standardiseringsarbetet i ISO bedrivs i ett stort antal kommittéer och arbetsgrupper som utarbetar och framlägger förslag till standarder m. m. Resultaten ges formen av internationella standarder som är avsedda att utgöra underlag för motsvarande nationella standarder. Flera av de standarder som antagits av ISO har helt eller till vissa delar sin tillämpning inom arbetsmiljöområdet. Det gäller framför allt standarder som avser tekniska anordningar och produkter av olika slag, kvalitetskontroll, provningsnormer, mätmetodik m. m.

Internationella elektriska kommissionen (IEC) bildades år 1906. Svensk IEC-medlem är Svenska elektriska kommissionen (SEK). Liksom i ISO bedrivs standardiseringsarbete i en rad kommittéer och arbetsgrupper som utarbetar och framlägger förslag till standarder och rekommendationer. Även bland dessa finns ett stort antal som behandlar frågor som rör arbetsmiljön främst i vad avser elsäkerhet hos olika slags tekniska anordningar och utrustningar, installationer m. m. Inom IEC behandlas och utges standarder på akustik- och bullerområdet.

Beträffande standardisering sker ett västeuropeiskt samarbete mellan samtliga EFTA- och EG-medlemsländer samt Spanien inom *Comité Européen de Normalisation (CEN)*. Ett sådant samarbete på området mellan 14 västeuropeiska länder äger rum i *Comité Européen de Normalisation Electrotechnique (CENELEC)*.

FN:s internationella atomenergiorgan (IAEA) har säte i Wien. IAEA har till uppgift att främja atomkraftens fredliga användning. Dess verksamhet inleddes år 1957. IAEA samarbetar med ansvariga internationella transportorgan för att åstadkomma bl. a. gemensamma säkerhetsföreskrifter för transport av radioaktivt material, avsedda att inarbetas i nationella och internationella transportreglementen och att tillämpas till lands, till sjöss och i luften.

International Occupational Safety and Health Information Centre (CIS), som är anknutet till ILO, bildades år 1959 med säte i Genève. Dess uppgift är att genom s. k. CIS-centraler i ett 30-tal länder – i vårt land arbetarskyddsstyrelsen – samla in betydelsefullt informationsmaterial på arbetarskyddets område samt att översätta och systematisera detta material och tillhandahålla upplysningar därom.

Internationella överenskommelser m. m. beträffande läkemedel och kemiska produkter*Läkemedel*

På den internationella läkemedelslagstiftningens område sker kontinuerligt vissa förändringar. För hithörande frågor finns aktiva arbetsgrupper inom EFTA, WHO (Genève), WHO:s regionalkontor för Europa (Köpenhamn) och EG-kommissionen (Bryssel). Även Europaparlamentet arbetar aktivt med sådana frågor. Som exempel på sådana arbetsområden kan nämnas registrering av läkemedel, informationsfrågor, principer för prissättning av läkemedel och återbäring av läkemedelskostnader.

De länder i Europa som är anslutna till EG har via sina industri- och hälsovårdsdepartement en naturlig kanal för informationsutbyte. Detta gäller både information från de övernationella organen till den egna industrin via statstjänstemän och information från industrin till de övernationella organen. Genom goda kontakter mellan industrin och resp. departement kan man tidigt bli informerad om och påverka handläggningen av läkemedelsfrågor.

WHO har dragit upp riktlinjer för ett aktionsprogram på läkemedelsområdet, som framför allt riktar sig till u-länderna. En modellista på omkring 200 basläkemedel till stöd vid utformningen av en effektiv, nationell läkemedelspolitik har ställts samman. Aktionsprogrammet omfattar bl. a. läkemedelsinformation, utbildningsprogram och konsultinsatser samt stöd vid distribution, lagring och anskaffning av bra och billiga läkemedel. Dessa riktlinjer har svenskt stöd. Lyckas WHO utforma ett fungerande och effektivt läkemedelsprogram för u-länderna har extra bidrag till programmet utlovats från svensk sida.

Läkemedelsindustridelegationen har i sitt betänkande (SOU 1980:33) Svensk läkemedelsindustri gjort vissa bedömningar om den framtida internationella handeln med läkemedel. Bedömningarna är delvis baserade på ett antal i betänkandet angivna framtidsstudier. Delegationen anför bl. a. följande (s. 38):

I flertalet redovisade studier av läkemedelsbranschen antas att framtiden i stor utsträckning kommer att påverkas av politiskt betingade förändringar i industrins miljö. Det är främst utvecklingen inom områdena läkemedelsregistrering och priskontroll som fokuseras. Dessutom förväntas vissa åtgärder komma att förändra industrins produktions- och marknadsföringsbetingelser. — — —

För att ett läkemedel skall få säljas måste det godkännas av en särskild myndighet i varje land. För godkännande måste läkemedlet uppfylla bestämda krav som skall bestyrkas med en omfattande dokumentation. Både kravens innebörd och fordringarna på dokumentationen varierar från land till land. Detta uppges innebära problem för läkemedelsindustrin i form av merkostnader och tidsfördröjning.

Framtidsstudierna antar samstämmigt att läkemedelskontrollen i olika länder kommer att skäpas och gradvis anpassas till amerikanska FDA¹-normer. Samtidigt förväntar man sig en viss harmonisering av kraven. Inom EG bedrivs ett arbete med syfte att få en norm för läkemedelskontroll som kan gälla i alla medlemsländer. Även mellan de nordiska länderna pågår ett arbete för att samordna registreringskraven. Dessa arbeten kan dock inte väntas leda till några mer omfattande resultat på kort sikt.

Kemiska produkter m. m.

Inom EG bedrivs ett omfattande arbete inom miljövårdsområdet. Beträffande giftiga ämnen bör nämnas att ministerrådet år 1967 har antagit direktiv angående klassificering, paketering och märkning av giftiga substanser. Direktiven har fortlöpande ändrats.

År 1981 antog EG direktiv för notifikation av nya kemikalier. Direktiven innebär att en ny kemikalie innan den får föras ut på marknaden skall notifieras till en viss myndighet i något EG-land.

En redogörelse för beslutade och föreslagna miljövårdsåtgärder inom EG återfinns i publikationen *State of the Environment, Second Report 1979*, s. 115–121.

Andra länders möjligheter att direkt delta i EG:s överenskommelser är mycket begränsade. Däremot kan man teckna avtal om informationsutbyte i miljöfrågor. Sådana avtal har EG med ett flertal länder, bl. a. Sverige. Överenskommelsen om miljövärdssamarbete mellan Sverige och EG, som ingicks år 1977, syftar till ett regelbundet informations- och meningsutbyte i miljövärdfrågor, i första hand angående långväga transport av luftföroreningar, luftföroreningar från motorfordon, kontroll av produkter som är farliga för människan och miljön, informationssystem inom miljövärden samt regionala insatser för att skydda den marina miljön.

FN:s miljöstyrelse har utfärdat en vädjan till alla länder som exporterar giftiga kemikalier att tillsammans med varje exportsändning skicka med uppgifter om vilka restriktioner för ämnet som gäller i exportlandet. Detta skulle underlätta u-ländernas hantering av giftiga kemikalier, då de ofta saknar egna experter på området.

OECD har ett omfattande program beträffande kemikalier. Programmet syftar bl. a. till att harmonisera testmetoderna för kemikalier i de olika länderna. Därigenom skulle man lättare kunna lita till andra länders testresultat och inte behöva ha en dyrbar och omfattande testutrustning i varje enskilt land. Programmet omfattar även frågor rörande procedurer för information beträffande kemikalier i internationell handel. Inom detta program anordnas i november 1982 ett möte på hög nivå. OECD har vidare rekommenderat medlemsländerna att överväga möjligheten till lagstiftning med exportförbud för farliga varor, dvs. varor som medför allvarlig och direkt risk för konsumenters liv, hälsa och säkerhet.

¹ Food and Drug Administration

USA har som det enda av OECD:s medlemsländer ett system för att notifiera andra länder om export av varor som är farliga men inte så riskfyllda att ett exportförbud är motiverat. När ett företag vill exportera konsumentprodukter som i något avseende inte uppfyller krav enligt Consumer Product Safety Act, Federal Hazardous Substances Act eller Flammable Fabrics Act skall anmälan göras till Consumer Product Safety Commission, det amerikanska produktsäkerhetsverket. Anmälan skall ske senast 30 dagar före export. Produktsäkerhetsverket informerar därefter lämplig myndighet i mottagarlandet om varusändningen och om de uppgifter, t. ex. om vilken standard som inte följs, som den amerikanska exportören har lämnat. Tanken bakom detta system är att mottagarländerna, om de anser det befogat, skall kunna vidta åtgärder för att förbjuda importen samt informera exportören om detta. Vissa överväganden har gjorts av USA:s nuvarande administration om ändring eller avskaffande av de här redovisade reglerna.

OECD:s konsumentkommitté har mot bakgrund av det amerikanska notifikationssystemet uppdragit åt kommitténs arbetsgrupp att överväga ett liknande system för OECD-länderna. Bl. a. handelspolitiska skäl kan dock göra det problematiskt att få till stånd ett notifikationssystem. Olika länders skiftande säkerhetslagstiftning medför att kraven är olika. Därigenom gynnas resp. missgynnas vissa länders exportföretag.

Inom GATT (Allmänna tull- och handelsavtalet) har från ett antal u-länder väckts förslag om obligatorisk notifikation till GATT för exportvaror som inte får saluföras i produktionslandet.

Förenta nationernas kod för multinationella företag

Inom en under ECOSOC upprättad kommission med representanter för 48 stater har utarbetats ett utkast till kod rörande multinationella företag. Arbetet har pågått sedan år 1976. I en rapport från ECOSOC (E/C.10/1982/6) presenteras utkastet. Det innehåller f. n. 71 artiklar, beträffande vilka enighet har nåtts om flertalet. Slutförhandlingar om utestående frågor avses ske under första halvåret 1983. Koden kommer, så snart dessa förhandlingar har avslutats, att underställas generalförsamlingen för antagande. Koden torde komma att få rekommendatorisk karaktär.

I här aktuell del – avsnittet Konsumentskydd – innebär koden i huvudsak följande.

Multinationella företag skall utöva sin verksamhet i fråga om produktion och marknadsföring i överensstämmelse med nationella lagar, bestämmelser, administrativ praxis och policy beträffande konsumentskydd i de länder där de verkar. De skall också utöva sina aktiviteter med vederbörlig hänsyn till relevanta internationella normer, så att de inte vållar skada för hälsan eller sätter konsumenters säkerhet i fara eller åstadkommer sådana variationer i kvaliteten på produkterna på olika marknader som medför

skadlig verkan för konsumenter.

Multinationella företag skall beträffande produkter och tjänster som de producerar eller marknadsför eller ämnar producera eller marknadsföra i något land tillhandahålla vederbörande myndighet i landet all relevant information angående

- egenskaper hos dessa produkter eller tjänster som kan vara skadliga för konsumenters hälsa och säkerhet, inkl. experimentell användning och liknande,

- förbud, restriktioner, varningar och andra offentliga reglerande åtgärder som har införts i andra länder som skydd för hälsan och för säkerheten.

Multinationella företag skall ge allmänheten i de länder där de verkar all skälig information om innehållet och, så långt det är känt, om möjlig riskabel effekt av de produkter som de producerar eller marknadsför i berörda länder med hjälp av lämplig märkning, informativ och riktig annonsering eller andra lämpliga metoder. Förpackningen av produkterna skall vara säker, och innehållet i produkterna får inte anges på ett missvisande sätt.

Multinationella företag skall visa förståelse för krav från regeringarna i de länder i vilka de verkar och vara beredda att arbeta i linje med internationella normer för att skydda konsumenternas hälsa och säkerhet samt att tillmötesgå konsumenternas grundläggande behov.

Internationell kod för bröstmjölk ersättnings

En internationell kod för marknadsföring av bröstmjölk ersättnings har utarbetats av Världshälsoorganisationen, WHO, och Förenta nationernas barnfond, UNICEF. Vid världshälsoförsamlingen år 1981 antogs en resolution, i vilken koden gavs formen av en rekommendation till medlemsnationerna. På uppdrag av socialdepartementet har socialstyrelsen låtit göra en översättning av koden.

Kodens syfte är att främja en säker och ändamålsenlig spädbarnsuppfödning genom att amningen skyddas och uppmuntras och att bröstmjölk ersättnings, om sådana behövs, används på rätt sätt och på basis av riktig information sprids genom lämplig marknadsföring och distribution. Den innehåller, förutom en inledning, elva artiklar som berör bl. a. information och utbildning, hälsovården, hälsovårdspersonal, personal anställd av tillverkare och distributörer, märkning, kvalitet samt genomförande och övervakning.

I artikel 5 om allmänheten och mödrarna sägs bl. a. att annonsering eller annan form av reklam riktad till allmänheten inte bör förekomma beträffande produkter som omfattas av koden. Tillverkare och distributörer bör heller inte, direkt eller indirekt, förse gravida kvinnor, mödrar eller medlemmar av deras familjer med prover av produkter som omfattas av koden.

I fråga om genomförande av koden sägs bl. a. (artikel 11) att regeringarna, inom ramen för sina sociala och rättsliga system, bör vidta åtgärder för att genomföra kodens principer och mål, t. ex. genom lagstiftning, utfärdande av föreskrifter och andra lämpliga åtgärder. Vid behov bör regeringarna för dessa ändamål söka medverkan av WHO, UNICEF eller andra FN-organ. För att kodens principer och mål skall kunna genomföras, bör de åtgärder som de olika staterna vidtar offentliggöras och gälla för alla som är engagerade i tillverkning och marknadsföring av produkter som omfattas av koden.

Ansaret för övervakning av kodens tillämpning ankommer på regeringarna var för sig och gemensamt genom WHO. Tillverkare och distributörer av produkter som omfattas av koden samt icke-statliga organisationer, fackliga grupper och konsumentorganisationer bör samarbeta med regeringarna för detta syfte.

Inom socialdepartementet bereds f. n. frågan om hur en svensk kod för marknadsföring av bröstmjölksersättningar skall utformas.

Koden har uppmärksammats i riksdagen i februari 1982. Hans Alsén (s) ställde då en fråga (1981/82:190) om regeringen var beredd att medverka till att koden blir tillgänglig i svensk översättning.

Statsrådet Karin Ahrlund anförde i sitt svar (RD 1981/82:69 s. 111) att Sverige har spelat en mycket aktiv roll i tillkomsten av den internationella WHO-koden. Hon meddelade vidare bl. a. att en svensk version av koden höll på att utarbetas. Den svenska koden skulle liksom andra länders komma att granskas och diskuteras inom WHO. I fråga om den internationella koden är avsikten att WHO under år 1983, efter en provotid på två år, skall ta slutlig ställning till rekommendationernas innehåll och till kodens juridiska status, sade statsrådet Ahrlund.

Utskottet

De motionsyrkanden som utskottet här behandlar syftar till åtgärder mot export av farliga produkter.

Socialdemokraterna föreslår i partimotionen 1981/82:1592 en utredning om regler för export av farliga maskiner och processer. Det är enligt motionärerna särskilt angeläget att produkter som exporteras från Sverige uppfyller de krav som har uppställts i internationella överenskommelser om arbetarskyddet – såsom ILO-konventioner – vilka Sverige har anslutit sig till.

I motion 1981/82:1935 (c) begärs ett uttalande från riksdagen om att Sverige i olika internationella sammanhang skall verka för regler som motverkar handel med sådana vådliga kemikalier och farliga farmaceutiska produkter som är förbjudna i industriländerna. Motionärerna förordar också normer för marknadsföring av varor som är hälsovådliga. I motionen ges exempel på olämplig marknadsföring av bröstmjölksersättningar och späd-

barnsmat samt av farliga magmediciner och bekämpningsmedel. Motionärerna pekar särskilt på de multinationella företagens ansvar i detta sammanhang.

Utskottet har i det föregående redogjort för några väsentliga delar av dels det internationella samarbetet inom arbetarskyddet, dels de internationella överenskommelser som har ingåtts eller f. n. övervägs beträffande marknadsföring av läkemedel och kemiska produkter m. m. Vidare har utskottet redovisat en del av FN:s kod för multinationella företag, WHO:s och UNICEF:s kod för marknadsföring av bröstmjölksersättningar m. m. liksom gällande svenska bestämmelser i fråga om handel med farliga varor.

Som framgår av redogörelsen pågår inom en rad olika organisationer ett omfattande internationellt samarbete med syfte att nå förbättringar av arbetsmiljön. Regler för marknadsföring av läkemedel, giftiga ämnen, farliga produkter m. m. har antagits av flera organisationer och övervägs f. n. av andra. Dessa regler gäller bl. a. utbyte länder emellan av information om ifrågavarande produkter.

I enlighet med vad som anförs i den socialdemokratiska partimotionen vill utskottet understryka betydelsen av att svensk export upprätthåller en god kvalitet från arbetarskyddssynpunkt. Utskottet förutsätter att regeringen uppmärksamtar följer de frågor som har aktualiserats i denna del av motionen och om så bedöms nödvändigt föranstaltar om erforderligt utredningsarbete. Mot bakgrund av vad här har anförts anser utskottet det inte motiverat att riksdagen begär något utredningsarbete av den art som förordas i motion 1981/82:1592 (s).

Med hänsyn till det omfattande arbete som bedrivs i olika internationella sammanhang i fråga om marknadsföring av hälsovådliga varor och farliga farmaceutiska produkter m. m. finner utskottet inte heller att riksdagen bör göra något uttalande med anledning av motion 1981/82:1935 (c). En hel del av det nämnda arbetet, i vilket Sverige deltar, ligger i linje med önskemål som framförs i denna motion. Utskottet förutsätter att regeringen ägnar de nu nämnda frågorna önskvärd uppmärksamhet och att Sverige liksom tidigare tar aktiv del i det internationella samarbetet på detta område.

Utskottet avstyrker motion 1981/82:1592 (s) i ifrågavarande del och motion 1981/82:1935 (c) med hänvisning till vad nu har anförts.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår

- a) motion 1981/82:1592 yrkande 1,
- b) motion 1981/82:1935.

Stockholm den 9 november 1982

På näringsutskottets vägnar

NILS ERIK WÅÅG

Närvarande: Nils Erik Wååg (s), Tage Sundkvist (c), Lilly Hansson (s), Erik Hovhammar (m), Lennart Pettersson (s), Rune Jonsson (s), Sten Svensson (m), Wivi-Anne Radesjö (s), Karl-Erik Häll (s), Per Westerberg (m), Christer Eirfelt (fp), Jörn Svensson (vpk), Per-Richard Molén (m), Sivert Andersson (s) och Ivar Franzén (c).